

OIKEUDELLINEN YHTEISTYÖ RIKOSOIKEUDEN ALALLA

Oikeudellinen yhteistyö rikosoikeuden alalla perustuu tuomioiden ja oikeudellisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen, ja siihen sisältyy jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämistä koskevia toimenpiteitä monella eri alalla. Lissabonin sopimus on tarjonnut vankemman perustan rikosoikeudellisen alueen kehittämiseksi, ja sopimuksella on myös lisätty Euroopan parlamentin toimivaltaa.

OIKEUSPERUSTA

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 82–86 artikla

TAVOITTEET

Rajatarkastusten asteittainen poistaminen EU:n alueelta on helpottanut huomattavasti paitsi unionin kansalaisten vapaata liikkuvuutta myös rikollisten toimintaa yli valtioiden rajojen. Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueeseen sisältyy toimenpiteitä, joilla edistetään jäsenvaltioiden välistä oikeudellista yhteistyötä rikosoikeuden alalla, jotta voidaan vastata rajat ylittävän rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin. Lähtökohtana on vastavuoroisen tunnustamisen periaate. On hyväksytty erityisiä toimenpiteitä, joilla torjutaan kansainvälistä rikollisuutta ja turvataan uhrien, epäiltyjen ja vankien oikeudet koko unionissa.

SAAVUTUKSET

A. Pääsäädökset rikosasioissa tehtävän oikeudellisen yhteistyön alalla

1. Hyväksymismenettelyt

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) mukaisesti useimmat rikosoikeudellista yhteistyötä koskevat toimenpiteet hyväksytään tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja Euroopan unionin tuomioistuin valvoo niitä. Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueeseen liittyy kuitenkin erityispiirteitä (Yhdistynyttä kuningaskuntaa, Irlantia ja Tanskaa koskevat poikkeukset, ks. SEUT:n liitteenä olevat pöytäkirjat N:o 21 ja 22, sekä kansallisten parlamenttien etuoikeutettu asema, ks. pöytäkirjat N:o 1 ja 2), eikä rikosoikeuden alan oikeudellista yhteistyötä ja poliisiyhteistyötä ole nivottu täysin osaksi EU:n puitteita, vaan ne ovat säilyttäneet joitakin alkuperäisistä piirteistään:

- Komissio jakaa aloiteoikeuden jäsenvaltioiden kanssa edellyttäen, että aloitteen on tehnyt neljäsosa neuvoston jäsenvaltioista (SEUT:n 76 artikla).

- Parlamenttia ainoastaan kuullaan rikosoikeudellisen yhteistyön erityistoimenpiteistä, jotka neuvosto sitten hyväksyy yksimielisesti. Jos neuvostossa ei päästä yksimielisyyteen, vähintään yhdeksän jäsenvaltiota voi silti aloittaa keskenään tiiviimmän yhteistyön.
- 2. Ensisijaiset tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksytyt säädökset**
- a. Yhteiset vähimmäisvaatimukset rikosoikeudenkäynneissä:**
- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2010/64/EU](#), annettu 20 päivänä lokakuuta 2010, oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2012/13/EU](#), annettu 22 päivänä toukokuuta 2012, tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2013/48/EU](#), annettu 22 päivänä lokakuuta 2013, oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2016/343](#), annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2016/800](#), annettu 11 päivänä toukokuuta 2016, rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2016/1919](#), annettu 26 päivänä lokakuuta 2016, oikeusavusta rikosoikeudellisissa menettelyissä epäillyille ja syytetyille henkilöille ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä etsityille henkilöille.
- b. Terrorismin torjunta:**
- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2016/681](#), annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, matkustajarekisteritietojen (PNR) käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden ennalta estämistä, paljastamista ja tutkintaa sekä tällaisiin rikoksiin liittyviä syytetoimia varten
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2017/541](#), annettu 15 päivänä maaliskuuta 2017, terrorismin torjumisesta sekä neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta.
- c. Korruption, kyberrikollisuuden, petosten ja rahanpesun torjunta:**
- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2013/40/EU](#), annettu 12 päivänä elokuuta 2013, tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä ja neuvoston puitepäätöksen 2005/222/YOS korvaamisesta ("kyberrikollisuusdirektiivi")

- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2014/42/EU](#), annettu 3 päivänä huhtikuuta 2014, rikosentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2014/57/EU](#), annettu 16 päivänä huhtikuuta 2014, markkinoiden väärinkäytöstä määrättävistä rikosoikeudellisista seuraamuksista (markkinoiden väärinkäyttödirektiivi)
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2014/62/EU](#), annettu 15 päivänä toukokuuta 2014, euron ja muiden valuuttojen suojaamisesta rahanväärennykseltä rikosoikeuden keinoin ja neuvoston puitepäätöksen 2000/383/YOS korvaamisesta
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2017/1371](#), annettu 5 päivänä heinäkuuta 2017, unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2018/1673](#), annettu 23 päivänä lokakuuta 2018, rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [asetus \(EU\) 2018/1805](#), annettu 14 päivänä marraskuuta 2018, jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi \(EU\) 2019/713](#), annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta ja neuvoston puitepäätöksen 2001/413/YOS korvaamisesta.
- d.** Tietojenvaihto jäsenvaltioiden ja EU:n virastojen välillä:
- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2014/41/EU](#), annettu 3 päivänä huhtikuuta 2014, rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [asetus \(EU\) 2018/1726](#), annettu 14 päivänä marraskuuta 2018, vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaavasta Euroopan unionin virastosta (eu-LISA) sekä asetuksen (EY) N:o 1987/2006 ja neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 1077/2011 kumoamisesta
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [asetus \(EU\) 2018/1862](#), annettu 28 päivänä marraskuuta 2018, Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta
 - Euroopan parlamentin ja neuvoston [asetus \(EU\) 2019/816](#), annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta Tämä asetus liittyy kolmansien maiden kansalaisia

koskevaa tietojenvaihtoa ja eurooppalaista rikosrekisteritietojärjestelmää (ECRIS) koskevaan direktiiviehdotukseen, johon parlamentti vahvisti [ensimmäisen käsittelyn kantansa](#) 12 päivänä maaliskuuta 2019^[1]. Direktiivi odottaa parhaillaan julkaisua Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

- Euroopan parlamentin ja neuvoston [asetus \(EU\) 2019/818](#), annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, kehyksen vahvistamisesta poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä sekä turvapaikka- ja muuttoliikeasioita koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuudelle ja asetusten (EU) 2018/1726, (EU) 2018/1862 ja (EU) 2019/816 muuttamisesta.

e. Uhrien suojeleminen:

- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2011/36/EU](#), annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta
- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2011/92/EU](#), annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta
- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2011/99/EU](#), annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, eurooppalaisesta suojelumääräyksestä
- Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivi 2012/29/EU](#), annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojeleminen koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta.

B. Rikosoikeudellisesta yhteistyöstä vastaavat virastot ja muut asianomaiset elimet

1. Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virasto (Eurojust)

[Eurojust](#) edistää ja parantaa jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten yhteistyötä ja niiden välisten tutkinta- ja syytetoimien koordinoitua. Erityisesti se helpottaa kansainvälisten keskinäistä oikeusapua koskevien pyyntöjen ja luovutuspyyntöjen täytäntöönpanoa. Eurojust tukee jäsenvaltioiden viranomaisia kaikin mahdollisin keinoin tehostaakseen rajat ylittävää rikollisuutta koskevia tutkinta- ja syytetoimia.

Eurojust voi pyynnöstä avustaa jäsenvaltiota tutkinta- ja syytetoimissa, jotka koskevat kyseistä jäsenvaltiota ja EU:n ulkopuolista valtiota, jos Eurojustin ja ulkopuolisen valtion välillä on tehty yhteistyösopimus tai jos olennainen etu avun antamisesta on osoitettu.

Eurojustin toimivallan piiriin kuuluvat rikokset ovat samantyyppisiä kuin Euroopan unionin lainvalvontayhteistyöviraston (Europolin) toimivaltaan kuuluvat. Näitä ovat esimerkiksi terrorismi, huumekauppa, ihmiskauppa, vääräntäminen, rahanpesu, kyberrikollisuus, omaisuuteen ja julkisiin hyödykkeisiin kohdistuvat rikokset, kuten petokset ja korruptio, unionin taloudellisia etuja vahingoittava laiton toiminta,

[1]Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi neuvoston puitepäätöksen 2009/315/YOS muuttamisesta kolmansien maiden kansalaisia koskevan tietojenvaihdon ja eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän (ECRIS) osalta sekä neuvoston päätöksen 2009/316/YOS korvaamisesta

ympäristörikokset ja rikollisjärjestöön osallistuminen. Jäsenvaltion pyynnöstä Eurojust voi avustaa myös muunlaisia rikoksia koskevissa tutkinta- ja syytetoimissa.

Eurojustin nykyinen oikeudellinen kehys (neuvoston päätös 2009/426/YOS, tehty 16 päivänä joulukuuta 2008, Eurojustin vahvistamisesta sekä Eurojust-yksikön perustamisesta vakavan rikollisuuden torjunnan tehostamiseksi tehdyn päätöksen 2002/187/YOS muuttamisesta) tuli voimaan 4. kesäkuuta 2009. Joulukuun 12. päivästä 2019 alkaen sen sijasta sovelletaan kuitenkin Euroopan parlamentin ja neuvoston 14. marraskuuta 2018 antamaa [asetusta \(EU\) 2018/1727](#) Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virastosta (Eurojust) ja neuvoston päätöksen 2002/187/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta.

Eurojust julkaisee [vuosikertomuksia](#), ja sen päämaja sijaitsee Haagissa, Alankomaissa.

2. Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO)

Neuvoston 12. lokakuuta 2017 antama [asetus \(EU\) 2017/1939](#) tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa on ollut voimassa 20. marraskuuta 2017 alkaen. Parlamentti antoi hyväksyntänsä neuvoston asetusehdotukselle [5. lokakuuta 2017 antamassaan lainsäädäntöpäätöslauselmassa](#).

Kun EPPO on perustettu, se aloittaa tutkinta- ja syytetehtävänsä ajankohtana, joka määritetään myöhemmin komission päätöksellä Euroopan pääsyyttäjän ehdotuksen pohjalta. Aloitusaika on vähintään kolme vuotta EPPOa koskevan asetuksen voimaantulon jälkeen.

Parlamentti ja neuvosto nimittävät yhteisellä sopimuksella Euroopan pääsyyttäjän seitsemän vuoden toimikaudeksi, jota ei voida uusida.

EPPO:n on tarkoitus olla toiminnassa vuoden 2020 lopulla tai vuoden 2021 alussa. Siitä tulee riippumaton viranomais, jonka vastuulla on tutkia EU:n talousarvioon kohdistuvia rikoksia, kuten petoksia, korruptiota ja yli 10 miljoonan euron arvoisia rajat ylittäviä alv-petoksia, asettaa niiden tekijät syytteeseen ja saattaa heidät oikeuteen.

Useimmat jäsenvaltiot ovat liittyneet EPPOon, ja ne muutamat jäsenvaltiot, jotka eivät vielä ole mukana, voivat liittyä milloin tahansa. EPPO:n keskusvirasto sijaitsee Luxemburgissa, samoin kuin Euroopan pääsyyttäjä ja Euroopan syyttäjien kollegio, jossa on jäsenet kaikista osallistuvista jäsenvaltioista.

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

Parlamentti on ratkaisevalla tavalla muovannut rikosoikeudelliseen yhteistyöhön liittyvää EU:n lainsäädäntöä tekemällä rikollisuuden ja korruption torjunnasta poliittisen painopistealueen. Se on parantanut rikosoikeudellista yhteistyötä neuvoston kanssa tasavertaiselta pohjalta tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen puitteissa. Tavallista lainsäätämisyjärjestystä sovelletaan lähes kaikilla EU:n rikosoikeuden osa-alueilla muutamien poikkeuksin. Erityinen poikkeus on, että EPPO:n perustamisessa sovelletaan hyväksyntämenettelyä.

Tärkein jäsenvaltioiden välisen rikosoikeudellisen yhteistyön väline on Eurojust. Eurojustia uudistettaessa parlamentti puolsi aktiivisesti parlamentaarisen valvonnan lisäämistä ja tietosuojasääntöjen parantamista.

Rikosoikeudellisen yhteistyön toimintalinjat ovat vielä kehitteillä, ja niissä painopiste on unionin laajuisten uhkien ja rikosten tehokkaammassa torjunnassa. Parlamentti on hyväksynyt erityisiä toimenpiteitä, joilla torjutaan terrorismia, kansainvälistä rikollisuutta, korruptiota, petoksia ja rahanpesua ja turvataan uhrien, epäiltyjen ja vankien oikeudet koko unionissa. Lisäksi on hyväksytty useita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on parantaa jäsenvaltioiden välistä tietojenvaihtoa.

Kristiina Milt
05/2019

